

**ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕЧНОГО
ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА – ВИКЛИК
СУЧАСНОСТІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА
РІШЕННЯ**

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

03 березня 2023 року

Тернопіль 2023

УДК 08: 37.014
О-64

О-64 Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення (м. Тернопіль, Україна, 03 березня 2023 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2023. 416 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Організація безпечного освітнього середовища – виклик сучасності: перспективи та рішення», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 03 березня 2023 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти

(протокол № 1 від 27.02. 2023 р.)

УДК 08: 37.014

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2023

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

***ОРГАНІЗАЦІЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА – ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ:
ПЕРСПЕКТИВИ ТА РІШЕННЯ***

03 березня 2023 року

<i>Груць Г. М.</i> Булінг як ризик психологічної безпеки освітнього середовища.....	с. 130
<i>Гургула Т. В.</i> Безпечне освітнє середовище для дітей з ООП в умовах воєнного стану.....	с. 134
<i>Єсінова О. О., Семенов М. В.</i> Застосування дорожніх карт у навчальній діяльності.....	с. 138
<i>Жизномірська О. Я.</i> Психологічна безпека освітнього середовища – запорука успіху сучасних учнів.....	с. 141
<i>Загнибіда Н. М.</i> Професійний розвиток педагогічних працівників освітніх закладів громади в умовах викликів воєнного стану.....	с. 145
<i>Загурська С. М., Толочко Т. М.</i> Психологічна допомога під час війни....	с. 151
<i>Зубаль І. М.</i> Використання інноваційних технологій в рамках наступності між дошкільною та початковою ланками освіти.....	с. 155
<i>Іванов К. О., Отравенко О. В.</i> Нові види рухової активності як засоби розвитку учнів 7-9 класів у здоров'язбережувальному середовищі.....	с. 158
<i>Кавецький В. Є.</i> Формування готовності педагогів до психолого-соціальної самопідтримки та підтримки учасників освітнього процесу в кризових ситуаціях.....	с. 163
<i>Келембет Л. І., Фляк О. О., Риндич О. М.</i> Концептуально-методичні засади національно-патріотичного виховання в умовах безпечного освітнього середовища.....	с. 169
<i>Кечик О. О.</i> Нова українська школа – простір культури демократії.....	с. 174
<i>Кінах Н. В.</i> Організація безпечного освітнього середовища вчителя Нової української школи.....	с. 177
<i>Книш І. В.</i> Новітні освітні практики: безпечне освітнє середовище.....	с. 181
<i>Колодійчук О. Я.</i> Особливості організації діяльності здобувачів освіти	

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. «Академічна негідність року» – відзначення плагіаторів, фальсифікаторів, псевдонауковців, токсичних ректорів та чиновників-посіпак активістами «Дисергейту». URL: https://texty.org.ua/archiveblogs/73691/Akademichna_negidnist_roku__vidznachenna_plagiatoriv_falsyfikatoriv-73691/ (дата звернення : 17.02.2023 р.).
2. Science and Pseudo-Science / Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/pseudo-science/#PurpDema> (дата звернення : 17.02.2023 р.).
3. Казаков М. А. Феномен псевдонауки як проблема розвитку сучасного наукового пізнання : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.02 – діалектика та методологія пізнання / Казаков Мстислав Андрійович. Одеса, 2015. 222 с.
4. Комісія при Президії НАН України із захисту науки, протидії псевдонауці та фальсифікації наукових досліджень URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Colegial/Pages/Default.aspx?CID=000000218> (дата звернення : 18.02.2023 р.).
5. Назаровець С., Назаровець М. Небезпека поширення псевдонаукових видань для розвитку науки в Україні / С. Назаровець, М. Назаровець. *Вісник Одеського національного університету. Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство*. 2017. Т. 22. № 1(17). С. 163–174.
6. Поппер, Карл. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ Поппер, Карл : Абрис, 2002. С. 498–499.

УДК 378:356:355:37

Груць Галина Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та менеджменту
освіти Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

БУЛІНГ ЯК РИЗИК ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Психологічна безпека – пріоритетна умова для освітнього середовища на будь-якому його рівні. Надважливим є гарантування цієї безпеки для кожного учасника освітнього процесу: учня, викладача, представників адміністрації школи, вому. Варто зазначити, що порушення психологічної безпеки має тривалі наслідки, які можуть вплинути на подальший розвиток та життя всіх учасників конфлікту. Однією з найяскравіших форм порушення психологічної безпеки освітнього середовища є булінг. Назва «булінг» походить від англійського слова «bully», яке означає хуліган, забіяка, людина, яка використовує свою силу і владу, щоб налякати або заподіяти шкоду слабшим

людям. Поняття «булінг» (bullying) означає агресивну поведінку однієї людини відносно іншої з метою заподіяти їй моральну або фізичну шкоду, принизити її і в такий спосіб утвердити свою владу [1, с. 176]. Булінг або цькування може носити як індивідуальний, так і груповий характер. Булінг може виявлятися в різних формах:

- пряме цькування, що набуває або психологічної форми, або фізичної: обзивання, погрози, бойкотування, маніпуляції, побої, поширення чуток, фейки, челенджі та ін;

- кібербулінг – вид цькування, що поширився у зв'язку з дедалі більш широким застосуванням цифрових технологій. Будь-які форми кібербулінгу мають на меті дошкулити, нашкодити чи принизити людину дистанційно, без фізичного насильства (на відміну від булінгу). Найчастіше знущання передбачають залякування жертви, поширення чуток або зображень з образливим підтекстом, публікацію особистої інформації або фотографій, загроз, створення фіктивних сторінок. Платформами для кібербулінгу стають соціальні мережі, додатки для обміну миттєвими повідомленнями, електронна пошта, форуми, блоги, онлайн-відеоігри тощо. Переслідування в Інтернеті несе не меншу психологічну шкоду, ніж звичайне цькування, – відомі випадки, коли підлітки чинили самогубство через тривале цькування (наприклад, два резонансні випадки з Бренді Вела та Тайлером Клименті).

Згідно з громадськими опитуваннями принаймні 58% українців хоча б раз зазнавали агресії в соціальних мережах і 4% зізналися, що були ініціаторами цькування. Під час нинішньої війни українці зазнають цькувань в інформаційному просторі ще й з боку росіян. Тому ця проблема не втрачає своєї актуальності.

Крім жертви і булера (ініціатора цькування), також виділяють свідків булінгу і тих дітей, які, зазнаючи цькування в одній ситуації, стають переслідувачами в іншій – так звані «переслідувачі-жертви». Причому варто врахувати, що цькування як явище має тривалий негативний вплив не лише на жертву булінгу, а й на самого призвідника конфлікту. Згідно з дослідженнями,

проведеними серед студентів-першокурсників ТНПУ ім. В. Гнатюка факультету іноземних мов перекладацького відділення, 15,6% опитаних були жертвою булінгу, 27% учнів чоловічої статі та 15% жіночої як були, так і були жертвами цькування. Подальші дослідження показали, що всі особи, залучені до таких конфліктів, частіше страждають від тривоги, депресії, суїцидальних думок, абсентеїзму та низької самооцінки.

Сучасний підхід до булінгу не розглядає це явище як однозначно особистісний конфлікт, що впливає з особливостей жертви чи групи, а як багатостороннє складне явище, що має свій початок у різних сферах. Так, наприклад, соціально-екологічна теорія Урі Бронфенбреннера стверджує, що на дитячий розвиток впливає багато систем, зокрема й ті, з якими дитина стикається тільки побічно (розлучення батьків, низька соціальна захищеність педагогічних працівників та ін.). Звідси випливає, що боротьба з булінгом повинна мати ширше охоплення, враховуючи розв'язання внутрішніх конфліктів учасників цькування, визначення першопричин конфлікту та опрацювання тих психологічних затискачів і травм, які можуть виникнути внаслідок цькування. За даними численних досліджень було з'ясовано, що здебільшого віктимізації піддаються особи, які мають слабе здоров'я, частіше за інших пропускають заняття, діти з низькою успішністю. Також жертвами насильства стають діти з фізичними вадами (ті, що носять окуляри, мають знижений слух, ДЦП), особливостями поведінки (інтровертні чи імпульсивні та гіперактивні діти), особливостями зовнішності (руде волосся, криві ноги, зайва вага), тощо. До найхарактерніших рис переслідувача можна віднести проблеми з поведінкою, низький рівень співчуття до жертви, прагнення самоствердитися, підкріпивши свій високий статус насильством над однолітками.

Усі ці прояви повинні стати сигналом для освітян щодо необхідного вживання заходів задля запобігання конфлікту. Запобігти виникненню конфліктної ситуації може робота з дітьми: години класного керівника, кураторські години у вузі, робота зі шкільним психологом та батьками, встановлення комфортної атмосфери в класі, де дитина завжди може

звернутися до викладача за допомогою та порадою. Якщо конфлікт неминучий, необхідно провести роботу з усіма його учасниками: слід пояснити булеру шкоду, заподіяну його діями, спробувати розібратися з його мотивами та можливими внутрішніми конфліктами. Ризик психологічного здоров'я та безпеки учасників навчального процесу, що виявляється в освітньому середовищі, не повинен залишатися без уваги. Будь-яка загроза самооцінці, здоров'ю та благополуччю повинна всебічно розглядатися шкільними психологами та педагогічним колективом.

Варто також зазначити, що з булінгом стикаються українські діти в закордонних закладах освіти. Про цю проблему поки що голосно не говорять, але вона існує та може посилитися. З росії наразі триває масовий виїзд росіян через мобілізацію. Вони їдуть до тих країн, де перебувають українські громадяни. Але, тікаючи від мобілізації, частина з них продовжують підтримувати імперську політику путіна та війну проти України. Дітей російських громадян влаштовують у заклади освіти, а деінде в інтеграційні класи, в яких навчаються українці. Випадки булінгу українських дітей були і до масового виїзду росіян через мобілізацію, а зараз кількість таких випадків збільшується. У цих умовах важливо самим не ставати булерами. Ми маємо право себе захищати – але мститися всім росіянам, і створювати прецедент, де б вони почувалися і себе представляли жертвами – не на користь ані нам, ані Україні. Нам важлива не помста, а підтримка спільнот, компенсація та суд.

Отже, анти-булінгова складова має стати важливим напрямком загальної політики освітніх закладів. Міністерство освіти рекомендує прийняти кожній школі важливий документ – Устав щодо булінгу – «Bullying – A Charter for Action». Цей документ має містити чітко розроблені критерії самооцінки для учнів, за допомогою яких можна визначити своє ставлення до булінгу або ж схильність конкретної людини бути ініціатором ситуацій булінгу чи жертвою, чи мати правильну позицію щодо подібної поведінки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кормило О. Явище булінгу в освітньому просторі. Проблеми гуманітарних наук. Серія: Психологія, 2015 № 37. С. 174–187.
2. Кулешова О. В., Міхеєва Л. В. Булінг в освітньому середовищі: аналіз, шляхи подолання. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». 2019. № 1. С. 154–158.
3. Лушпай Л. І. Булінг як соціально-педагогічна проблема та шляхи її вирішення (на прикладі досвіду середніх загальноосвітніх шкіл Великої Британії) / Л.І. Лушпай // Українознавчий альманах. 2010. Вип. 4. С. 126 – 131.

УДК37.013"364"

Гургула Тетяна Володимирівна,
доктор економічних наук, професор
кафедри освітньої політики Львівського
обласного інституту підвищення
педагогічної освіти, м. Львів

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ДІТЕЙ З ООП В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сучасному етапі суспільного розвитку необхідно констатувати зміну ставлення громадськості до людей з особливими потребами. Законодавче забезпечення впровадження інклюзивної освіти відображене в Законі України «Про освіту», де акцентується увага на забезпеченні рівного доступу освіти.

До повномасштабного вторгнення в Україні була створена мережа інклюзивно-ресурсних центрів, які підтримували організацію інклюзивного навчання в закладах загальної освітньої середньої, дошкільної та професійно-технічної освіти. Окрім підтримки з боку ІРЦ, інклюзію в школах забезпечували асистенти вчителів, які є педагогічними працівниками та зараховані до штату закладів освіти. Відповідно, вони проходять усі процедури, визначені для педагогів: атестацію, підвищення кваліфікації тощо. Було запроваджено посаду асистента дитини. Це працівники, які не є педагогами, наприклад, це можуть бути один із батьків, або уповноважена батьками особа або соціальний працівник. Асистент дитини опікується побутовими потребами учня під час освітнього процесу, усе, що потрібно від закладу освіти, – це надати їм відповідний доступ. Також було запроваджено субвенцію на підтримку дітей з ООП (так звану інклюзивну субвенцію). За її кошти можна